

Поради настъпилитѣ следъ войнитѣ политически неспгоди и икономически неволи, броятъ на монашеството удари назадъ. Нѣкогашниятъ напливъ на богомолци и дарители спрѣ; руското и българското монашество и работничество намалѣ; манастиритѣ обеднѣха съвсѣмъ; млади монаси постъпватъ малко. Българскиятъ напр. манастиръ Зографъ, тѣй цвѣтущъ донеотколе, сега бедствува: значителнитѣ му икономии, които бѣха вложени въ Руската Господарска банка, загинаха следъ руската революция; на пространнитѣ му имения въ Бесарабія турна рѣка ромѣнското правителство; именията му въ Гърция се подложиха на тежъкъ режимъ и пр. Не е по-добро положението и на по-големата частъ отъ другитѣ светогорски манастири. Света-гора, която отъ десетъ вѣка служеше за стражъ на православието, за огнище на благочестие и книжовна работа, сега изнемогва. Ако не настъпи промѣна въ сегашния светогорски режимъ, Атонъ скоро ще запусне отъ монаси и ще се обърне на грамаденъ църковенъ музей и библиотека, ако и тѣ не бждатъ разпилѣни.

Въ библиотекитѣ на светогорскитѣ манастири сж били запазени хиляди славянски рѣкописи, писани въ течение на десетъ вѣка. Тамъ сж били намѣрени и най-главнитѣ и най-стари глаголски рѣкописи. Отрано обаче много отъ тия паметници сж били изнесени извънъ Света-гора. Така напр. още въ 1654 г. рускиятъ архимандритъ Арсеній Сухановъ пренесълъ отъ Атонъ въ Москва 498 рѣкописа (срв. за подробности Н. К. Никольскій, Рукописная книжность древнерусскихъ библиотекъ, XI—XVII вв., вып. 1, стр. 80 сл.). Презъ XIX в. много славянски рѣкописи сж били изнесени въ Русия отъ епископъ Порфирия Успенскі, отъ Григоровича и др., а други сж били подарявани на високи особи и гости, както напр. Зографското глаголско евангелие, подарено отъ зографци въ 1860 г. на императоръ Александра II, Мирославовото евангелие, подарено отъ хилендарци въ 1896 г. на сръбския кралъ Александра и др. (срв. Г. Ильинскій, Значеніе Аѳона въ исторіи славянской письменности, въ Ж М Н П., 1908 г., ноемврий).

Славянски и грѣцки рѣкописи, които засѣгатъ българското минало, има току-речи въ всички светогорски манастири; славянскитѣ сж най-много въ Хилендаръ и въ Зографъ, но